

i potencjałem drzemącym w otwartych rozwiązaniach, w szczególności nad coraz popularniejszym sposobem licencjonowania programów związanych z ruchem OS. Autor dzięki wieloaspektowemu podejściu do realizowanego tematu sprawnie wprowadza czytelnika w ten świat, a wiedza zawarta na łamach książki może stano-

wić inspirację do dalszych poszukiwań naukowych dla badaczy związanych z szeroko rozumianą bibliologią i informatologią.

Mariusz Jarocki

Instytut Informacji Naukowej
i Bibliologii Uniwersytetu Mikołaja
Kopernika w Toruniu

○ konieczności podejmowania badań nad dziejami książki, prasy czy też bibliotek nie trzeba nikogo przekonywać i zapewne wszyscy miłośnicy tego tematu z dużym zainteresowaniem zapoznają się z publikacją przygotowaną przez Zdzisława Kropidłowskiego oraz Dariusza Spychałę. *Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013* (Bydgoszcz 2014) są plonem ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej przez Katedrę Informacji Naukowej i Bibliologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. To kolejne, naukowe spotkanie miało miejsce w przepięknym, zabytkowym pałacu rodu Skórzewskich w Lubostroniu w dniach 22–23 kwietnia 2014 r. Opublikowany tom jest relacją z debaty naukowej i służy prezentacji wyników badań nad dziejami książki i prasy oraz działalności bibliotek dokonanych przez przybyłych pracowników naukowych w latach 2010–2013, nawiązuje

Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013, pod red. Zdzisława Kropidłowskiego, Dariusza Spychałę, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego 2014, 394 s., ISBN 978-83-7096-978-3

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2015.027>

jednocześnie do pierwszej konferencji z tego cyklu, która odbyła się w Bydgoszczy 12 maja 2010 r.¹

Redaktorzy recenzowanej książki nie zdecydowali się na wyodrębnienie stosownych części tematycznych, lecz

¹ Została ona udokumentowana wydawnictwem: *Studia z dziejów książki i prasy. Przegląd badań za lata 2007–2010*, pod red. Z. Kropidłowskiego, D. Spychałę i K. Wodniak, Bydgoszcz 2010, 247 s.

pogrupowali zebrane materiały kierując się głównie chronologią. W sumie w liczącej 394 strony publikacji znalazło się 20 artykułów oraz bardzo krótka informacja o autorach.

Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013 otwiera obszerne opracowanie autorstwa Dariusza Spychały zatytułowane *Początki życia monastycznego, reguły zakonne i biblioteki w Galii oraz Italii w IV i na początku V w.*, w którym autor prześledził rolę, jaką książki i biblioteki odgrywały we wspólnotach zakonnych. Pomocne w tym względzie były reguły normujące życie w monasterach późnoantycznych. Spychała odszukał tam między innymi informację, dość niepokojąco brzmiącą dla dzisiejszych bibliotekarzy, a mianowicie „Ci co mają pieczę o spiżarnię, o westiarnię czy o bibliotekę, niech służą swoim braciom bez szemrania” (s. 16). Z kolei w innej regule znalazł zapis o traktowaniu księgi jako elementu terapii leczniczej przy depresji i załamaniu nerwowym (s. 19). W konkluzji swego artykułu autor podkreślił, że wspólnoty klasztorne odegrały „ogromną rolę w zachowaniu znajomości słowa pisanego oraz w przetrwaniu kultury antycznej” (s. 38).

Nieco późniejszym okresem w historii książki zajęła się Agata Larczyńska, która w interesujący sposób zaprezentowała traktaty koncyliarystyczne, udowadniające wyższość soboru nad

papieżem, znajdujące się w zbiorach Biblioteki Gdańskiej Polskiej Akademii Nauk. Autorka pokusiła się także o rozważania historyczne i podsumowała różne opcje, które wpłynęły na treść pism soborowych oraz na traktaty wybitnych teologów, a następnie na światopogląd ówczesnego duchowieństwa.

Tematyce kościelnej poświęcony został również artykuł Tomasza Stolarczyka. Autor w zdecydowanej części swego tekstu skupił się na zaprezentowaniu aktualnego stanu badań dotyczącego bibliotek dominikańskich i ich księgozbiorów. Na zakończenie zaakcentował potrzebę kontynuowania tych prac, przede wszystkim aby wskazać i unaocznic rolę, jaką odgrywała kultura intelektualna polskich dominikanów (s. 82). Autor wykazał konieczność przebadania konkretnych bibliotek w poszczególnych prowincjach. Zasygnalizował również potrzebę analizy wszystkich tematycznych kolekcji dominikańskich.

Zdzisław Kropidłowski przedstawił najważniejsze księgi (choć zdaniem autora niektóre z nich były tylko zbiorem dokumentów poukładanych, ponumerowanych i zszytych) cechu introligatorów gdańskich za lata 1595–1911. Księgi te były istotne ze względu na zapisy dotyczące zarówno życia społecznego, relacji wychowawczych, jak i stosunków zawodowych pomiędzy mistrzami, czeladnikami a uczniami.

Dwa kolejne teksty przybliżyły badania ogniskujące się wokół dwóch różnych, lecz wielkich przedsięwzięć. W pierwszym z nich Piotr Lechowski zdał relację z przygotowań drugiego tomu *Historii Biblioteki Jagiellońskiej* (1775–1918), opracowywanego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Autor opisał pierwszy etap prac, przedstawił istotę i organizację badań, podstawy źródłowe oraz rezultaty prac cząstkowych.

W drugim artykule Aleksandra Siuciak zwróciła uwagę na badania nad księgozbiorami zamku malborskiego. Autorka prześledziła losy poszczególnych kolekcji znajdujących się w Bibliotece Muzeum Zamkowego w Malborku w zmieniających się warunkach politycznych, kulturalnych i religijnych XIX i XX w.

Innym, również ciekawym materiałem badawczym, zajęła się Bernadeta Iwańska-Cieślik, która zlustrowała księgozbiór biblioteki seminaryjnej we Włocławku. Autorka ograniczyła się jednak tylko do inkunabułów i druków XVI-wiecznych ujętych w katalogu sporządzonym najprawdopodobniej przez ks. Piotra Lewandowskiego w 1825 r.

Na zupełnie inną tematykę zwróciły uwagę kolejne trzy autorki. Wszystkie zainteresowały się aspektami zdrowotnymi prezentowanymi na szpaltach prasy z okresu XIX i XX w. Renata Bednarz-Grzybek w artykule *Edukacja zdrowotna na łamach czasopisma*

„Ondyna Druskienickich Źródeł” (1844–1846) podkreśliła, jak ważna w propagowaniu hydroterapii i balneologii była reklama oraz osoba samego popularyzatora. Zatem właśnie głównym zadaniem druskienickiego periodyku, który w założeniach miał mieć charakter *stricte* lekarski, była popularyzacja miejscowych wód leczniczych (s. 183).

Monika Hajkowska jest również badaczem prasy o charakterze medycznym, jednak jej uwaga skoncentrowała się na periodyku „Zdrowie” ukazującym się na terenie Królestwa Polskiego w latach 1878–1880. Autorka przeanalizowała dwutygodnik pod kątem szeroko rozumianej higieny, która „w XIX wieku odnosiła się do wielu dziedzin życia człowieka oraz instytucji zdrowia publicznego” (s. 200).

Trzeci artykuł, propagujący zdrowy styl życia, dotyczył kwestii wegetarianizmu poruszanego na łamach „Jarskiego Życia”. Izabela Krasińska opisała wspomniany miesięcznik, wydawany w Berlinie w 1912 r., zarówno od strony formalnej, jak i treściowej.

W tematyce prasoznawczej mieści się także tekst autorstwa Ewy Danowskiej *„Dziennik Kijowski” 1906–1918*. Głównym celem powstałego z inicjatywy ziemian związanych z endecją dziennika informacyjno-politycznego było oddziaływanie na polską opinię publiczną na Ukrainie. W zakończeniu artykułu autorka wspomniała, iż po latach, w marcu 1992 r. w Kijowie

zaczęło ukazywać się „pismo o tym samym tytule, nawiązujące do tradycji tej popularnej i znaczącej polskiej gazety sprzed lat” (s. 222).

Obszarem badawczym kolejnych trzech autorów była II Rzeczpospolita. Cennym źródłem dla Jolanty Dzieńkowskiej okazał się „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego” dokumentujący system oświaty i wychowania w Polsce w latach 1918–1939. Ponadto autorka pokusiła się także o dokonanie swoistej klasyfikacji tekstów zamieszczanych na łamach wspomnianego dziennika.

Z kolei Monika Olczak-Kardas analizie poddała materiały instruktażowe, dotyczące konkursów dobrego czytania, organizowane w dwudziestoleciu międzywojennym. Konkursy takie, jak podsumowała autorka, „spełniały dwójką funkcję – propagowały książki i czytelnictwo wśród osób, które nie odkryły jeszcze takiego sposobu samokształcenia i spędzania wolnego czasu, a wśród aktywnych czytelników rozbudzały zamiłowanie do nowych poszukiwań czytelniczych” (s. 271).

Jeszcze innym źródłem zainteresował się Karol Makles, który podjął rozważania na temat ogólnopolskiej prasy samorządowej. Autor zauważył, iż dotychczasowe badania nad omawianym zagadnieniem są zaledwie wstępnym etapem, który powinien być sukcesywnie uzupełniany i kompletowany.

Podobnym materiałem źródłowym zainteresował się Piotr Sławiński, które swoje badania skoncentrował na prasie sandomierskiej. Autor przeanalizował „Strony Sandomierskie” i „Goworka”, które ukazywały się na początku XXI w. i doszedł do wniosku, że siłą i wartością takich lokalnych pism jest zaangażowanie i determinacja samych mieszkańców.

Również o zaangażowaniu lokalnych środowisk, jednak w nieco innej odsłonie, napisały Sylwia Bielawska i Małgorzata Całka. Autorki skupiły się na prześledzeniu stanu badań dotyczących ruchu wydawniczego Kalisza i Wałbrzycha w latach 2000–2012. Unaocznily występujące w tej dziedzinie podobieństwa i różnice poprzez swoistą konfrontację związków i zależności zachodzących między tymi dwoma miastami.

W omawianym tomie pokonferencyjnym odnajdziemy także artykuł Kamili Krajewskiej, w którym autorka w szczegółowy sposób przybliżyła jubileusz uczczenia pamięci zamordowanych i poległych w czasie II wojny światowej dziennikarzy, obchodzony 6 października 1961 r. w obozie koncentracyjnym w Auschwitz-Birkenau. Inicjatorami uroczystości byli działacze Komitetu Obchodu 300-lecia Prasy Polskiej, którzy z tej okazji wydali również okolicznościowy biuletyn.

O innym rodzaju wydawnictwa nadmieniła natomiast Magdalena Rzadko-

wolska. W swoim artykule zaznaczyła, jak istotną i wartościową publikacją dla historyka nauki jest *Słownik pracowników książki polskiej*. Autorka skupiła się w głównej mierze na dwóch ostatnich suplementach, czyli trzecim i czwartym, których sama jest współtwórcą. Pomimo niedokończonych jeszcze prac, Rzadkowolska widzi potrzebę i postuluje już kolejny ich etap – digitalizację wszystkich tomów słownika.

Wykorzystaniem nowych możliwości w dziedzinie nauki poświęcony został kolejny artykuł przygotowany przez Iwonę Filipowicz. Autorka zaprezentowała rankingi polskich czasopism naukowych na podstawie normalizacyjnego wskaźnika wpływu. W oparciu o przeprowadzone badania w latach 2010–2011 wykazała, że polskie czasopiśmiennictwo naukowe reprezentuje z każdym rokiem coraz szerszy wachlarz dziedzin wiedzy, a ośrodki wydające czasopisma o uznanej wartości naukowej stanowią coraz liczniejszą grupę.

Recenzowaną książkę zamyka tekst autorstwa Katarzyny Domańskiej zatytułowany *Warsztat pracy umysłowej użytkownika biblioteki szkolnej*, w którym autorka stara się ukazać bibliotekę szkolną jako miejsce przydatne i wartościowe nawet dla współczesnej młodzieży. Młodzieży, która częściej i chętniej wybiera najnowsze techno-

logie informacyjne. Stąd też sugestie autorki, aby współczesna biblioteka szkolna stawała się przestrzenią bardziej otwartą na młodych czytelników i była bliższa pracowni interdyscyplinarnej niż tylko miejscem wypożyczeń lektur.

Jak zatem wnika z zaprezentowanej analizy, *Studia z dziejów książki, prasy i bibliotek. Stan badań za lata 2010–2013* są godnym uwagi tomem o dość zróżnicowanej tematyce. Niemalże każdy entuzjasta historii książki czy też prasy może odnaleźć interesujący, a nawet problemowy artykuł, który go zaciekawi. W uzupełnieniu należy także dodać, iż wszystkie teksty posiadają bibliografię załącznikową, niekiedy bardzo bogatą, która może służyć jako ważna pomoc badawcza. Ponadto niektóre artykuły wzbogacono materiałem graficznym, stanowiącym estetyczne uzupełnienie całości.

Podsumowując, można stwierdzić, iż opisywana książka w istotny sposób poszerza naszą wiedzę o konkretnych inicjatywach, wybranych zasobach bibliotecznych czy też określonych zagadnieniach oscylujących wokół książki i prasy, zarówno tej historycznej, jak i współczesnej.

Joanna Gomoliszek

Katedra Informatyki i Bibliologii
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy